

Юридичні акценти

Доступ до публічної інформації (міжнародні та національні стандарти)

Правове регулювання доступу до публічної інформації пройшло кілька етапів розвитку в законодавстві різних країн світу: від зародження права на доступ до інформації в рамках свободи слова та друку до втілення його в законодавчих актах.

Сьогодні понад 90 країн світу прийняли закони щодо доступу до публічної інформації. З-поміж 56 держав-членів Організації з безпеки та співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) право на доступ до інформації про діяльність влади на рівні конституції закріпила 21 країна, 45 держав-членів ОБСЄ мають спеціальні закони про доступ до інформації.

Подією, що передувала визнанню на міжнародному рівні права на доступ до інформації, стало проголошення на першій сесії Генеральної Асам-

блеї Організації Об'єднаних Націй (1946 р.) свободи інформації як фундаментального права людини. Надалі право на свободу інформації закріпилось в Загальній декларації прав людини (1948 р.) і Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966 р.). Водночас передбачене цими документами право збирати інформацію породжувало лише право отримувати інформацію із загальнодоступних джерел.

Визнання права на доступ до інформації, якою володіють органи державної влади, на рівні ООН відбулось у 1998 р. Організація Об'єднаних Націй прийняла Конвенцію «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (далі – Конвенція) в місті Ааргус (Данія) 25 червня 1998 р. Відпо-

відно до положень цієї Конвенції кожна зі Сторін гарантує право на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі ухвалення рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються доквілля.

Рада Європи протягом 1970-х років також розглядала питання доступу до публічної інформації, висновки експертів і 1 лютого 1979 р. парламентська Асамблея Ради Європи схвалила Рекомендацію № 854 (1979 р.) про доступ громадськості до інформації, що є в розпорядженні державних органів, і свободу інформації, а Комітет Міністрів Ради Європи затвердив у 1981 р. Рекомендацію 19Е «Про доступ до інформації, що є в розпорядженні державних органів». У 2002 році Комітет Міністрів Ради Європи схвалив нову розширену Рекомендацію «Про доступ до офіційних документів».

Остаточним визнанням права на доступ до інформації європейською спільнотою стало ухвалення конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів (CETS №205), яка була відкрита для підписання в червні 2009 р. Це перший у світі юридично обов'язковий для держав-учасниць багатосторонній міжнародний договір з цього питання. Україна не підписала цю конвенцію, яка набере чинності після 10 ратифікацій.

Відповідно до перелічених міжнародних документів основними міжнародними стандартами у сфері права на доступ до інформації є:

- принцип максимальної відкритості – уся інформація у володінні публічних органів є відкритою, крім передбачених законом винятків;
- відомості, доступ до яких закривається, мають бути прозорими, описуватися стисло і відповідати контролю згідно з «трискладовим тестом» (інформація має відноситись

до законної мети, оприлюднення інформації загрожуватиме спричиненням суттєвої шкоди вказаній меті, шкода, яка може бути заподіяна вказаній меті, має бути вагомішою, ніж суспільний інтерес в отриманні інформації);

- процедура доступу до інформації має бути чітко визначеною, а загальний строк надання інформації за запитом – стислим.

Застосовуючи міжнародні стандарти доступу до публічної інформації, а також Закон України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон) від 13.01.2011 р., ми зможемо підвищити рівень довіри громадськості до влади в Україні, забезпечити реалізацію прав і свобод осіб, які перебувають під юрисдикцією нашої держави.

У сфері доступу до публічної інформації основні права громадян нашої країни визначені у статтях 12, 19, 23 вказаного Закону.

Згідно зі статтею 12 цього Закону суб'єктами відносин у сфері доступу до публічної інформації є: запитувачі інформації – фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень; розпорядники інформації – суб'єкти, визначені у ст. 13 Закону; структурний підрозділ або відповідальна особа з питань запитів на інформацію розпорядників інформації.

Запитувачі інформації – суб'єкти, які мають право подавати запити на інформацію. До них належать фізичні особи – люди незалежно від віку, громадянства, статі, політичних, релігійних переконань та інших ознак. Фізичні особи-підприємці мають право запитувати інформацію як фізичні особи. Також запитувачами інформації є юридичні особи (організації, створені й зареєстровані у встановленому законом

порядку) та об'єднання громадян без статусу юридичної особи (об'єднання громадян, які були легалізовані шляхом повідомлення про заснування відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян», громадські об'єднання, які повідомили про утворення відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання»).

Відповідно до статті 19 Закону запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Отже, громадянам надається значний обсяг права на отримання інформації за запитом, що впливає з мети прийняття Закону, а саме – забезпечення прозорості й відкритості суб'єктів владних повноважень та принципу вільного поширення й отримання інформації. Це відповідає Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, де передбачено, що запитувач офіційного документа не зобов'язаний вказувати причини свого запиту.

Запитувач має право самостійно обирати форму запиту і спосіб його подання. Наприклад, запитувач може звертатися із запитом на інформацію в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на його вибір. Крім того, для спрощення процедури оформлення письмових запитів на інформацію особа може подавати запит шляхом заповнення відповідних форм запитів на інформацію, які можна отримати в розпорядника інформації та на офіційному веб-сайті відповідного розпорядника. Зазначені форми містять стислу інструкцію щодо процедури подання запиту на інформацію. Заповнений запит на формі для запиту може подаватися як в письмовому вигляді, так і направлятися за допомогою електронної пошти. Подання інформаційного запиту шляхом заповнення відповідних форм запитів є правом громадян, а не їх обов'язком, тому, якщо запит заповнений без використання таких форм, це не може бути підставою для відмови у його задоволенні.

Ще одним правом громадян у сфері доступу до публічної інформації є право на розгляд інформаційного запиту та отримання відповіді на нього. Це право випливає із обов'язку розпорядника інформації надавати достовірну, повну і точну інформацію на запити. Відповідь на інформаційний запит варто чекати протягом п'яти робочих днів з дня подання запиту. Якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або вимагає пошуку інформації серед значної кількості даних, то строк розгляду такого запиту може бути продовжений до 20 робочих днів. Про це обов'язково повідомляється запитувач інформації в письмовій формі не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту.

У статті 10 Закону визначено низку прав особи у зв'язку з обробкою та доступом до інформації про неї. Так, кожна особа має право:

- знати у період збирання інформації, але до початку її використання, які відомості про неї та з якою метою збираються, як, ким і з якою метою вони використовуються, передаються чи поширюються, крім випадків, встановлених законом;
- доступу до інформації про неї, яка збирається та зберігається;
- вимагати виправлення неточної, неповної, застарілої інформації про себе, знищення інформації про себе, збирання, використання чи зберігання якої здійснюється з порушенням вимог закону;
- на ознайомлення за рішенням суду з інформацією про інших осіб, якщо це необхідно для реалізації та захисту прав і законних інтересів;
- на відшкодування шкоди у разі розкриття інформації про цю особу з порушенням вимог, визначених законом.

Положення цієї статті застосовуються до випадків, коли інформація про особу знаходиться у володінні розпорядників публічної інформації.

Низку прав громадянам надає й ст. 23 Закону, якою передбачено право запитувача на оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації. Згідно з цією статтею запитувач має право оскаржити:

- відмову в задоволенні запиту на інформацію;
- відстрочку задоволення запиту на інформацію;
- ненадання відповіді на запит на інформацію;
- надання недостовірної або неповної інформації;
- несвоєчасне надання інформації;
- невиконання розпорядниками обов'язку оприлюднювати інформацію відповідно до статті 15 цього Закону;
- інші рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації, що порушили законні права та інтереси запитувача.

Рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації можуть бути оскаржені до керівника розпорядника, до вищого органу або до суду. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації до суду здійснюється відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України.

*За матеріалами,
підготовленими фахівцями
Головних управлінь юстиції
у Запорізькій
і Тернопільській областях*